

ut vir dicat, Non possum. Quod potest foemina, vir non potest? Quid enim, illa carnem non portat? Prior a serpente decepta est. Castae uxores vestrae ostendunt vobis, fieri posse quod non vultis facere, et dicitis fieri non posse. Sed forte dices, ideo illam facilius facere posse, quia multa illi custodia est, legis praecipuum, diligentia maritalis, terror etiam legum publicarum; est etiam verecundiae et pudoris illius magnum munimentum. Multae custodiae faciunt foeminam castiorem, virum castum faciat ipsa virilitas. Nam ideo mulieri major custodia, quia major infirmitas. Illa erubescit viro, tu non erubescis Christo? Tu liberior, quia fortior: quia facile vincis, ideo tibi commissus es. Super illam et diligentia viri, et terror legum, et consuetudo morum, et verecundia major: et Deus super te, tantum Deus. Invenis enim facile pares viros, quibus non timeas erubescere, quia faciunt illud multi. Et tanta est perversitas generis humani, ut aliquando metuendum sit ne castus erubescat inter impudicos. Ideo non cesso tangere quintam istam chordam, propter ipsam perversam consuetudinem et labem totius, ut dixi, generis humani. Si quis inter vos faciat homicidium, quod avertat Deus, pellere illum vultis de patria, et continuo, si fieri potest, excludere. Si quis faciat furtum, odistis illum, nec videre vultis. Si quis dicat falsum testimonium, abominamini, nec vobis homo videtur. Si quis concupiscat alienas res, raptor et injustus deputatur. Si quis volutatur cum ancillis suis, amatur, blande accipitur, convertuntur vulnera in joca. Si quis autem existat qui dicat se castum, non facere adulterium, notum autem sit quod non faciat; erubescit accedere ad illos non sui similes, ne insultent, ne irrideant, ne dicant non esse virum. Ad hoc delapsa est humana perversitas, ut vir habeatur victus a libidine, et vir non habeatur victor li-

bidinis. Triumphantes exultant, et non sunt viri jacent prostrati, et viri sunt? Si spectares, ille tibi videretur fortior, qui jaceret sub bestia, quam qui perimeret bestiam?

XIII. Sed quia dissimulatis a pugna interiore, et delectant vos pugnae exteriores, ideo non vultis pertinere ad canticum novum; ubi dicitur: « Qui docet manus » meas ad praelium¹, et digitos meos ad bellum². » Est enim bellum, quod secum agit homo, dimicans contra concupiscentias malas, frenans avaritiam, elidens superbiam, suffocans ambitionem, trucidans libidinem. Has pugnas facis in occulto, et non vincis in aperto. Ad hoc docentur manus vestrae ad praelium, et digiti vestri ad bellum. Non est hoc in spectaculis vestris. In illis spectaculis non id est Venator, quod citharista; aliud agit Venator, aliud citharista: in spectaculo Dei unum est. Tange easdem decem chordas, et feras occides, utrumque simul facis. Tangis primam chordam, qua unus colitur Deus; cecidit bestia superstitionis. Tangis secundam, qua non accipis nomen Domini Dei tui in vanum; cecidit bestia erroris nefandarum haeresum, quae id putaverunt. Tangis tertiam chordam, ubi pro spe futurae quietis facis quidquid facis; interficitur crudelior caeteris bestiis amor saeculi hujus. Propter amorem enim saeculi hujus laborabant homines in omnibus negotiis: tu autem in omnibus bonis operibus tuis labora, non propter amorem saeculi hujus, sed propter sempiternam requiem quam promittit Deus. Vide quomodo utrumque simul facis, et chordas tangis, et bestias occidis, id est, et citharista es et Venator. Non vos delectant talia spectacula, ubi non promeremur oculos Editoris, sed oculos Redemptoris? « Honora patrem tuum et matrem tuam: »

¹ Psal. xvii, 35. — ² Id. cxliii, 1.

tangis quartam chordam, ut honorem parentibus deferas; cecidit bestia impietatis. « Non mœchaberis: » tangis quintam chordam; cecidit bestia libidinis. « Non occides: » tangis sextam chordam; cecidit bestia crudelitatis. « Non » furtum facies¹: » tangis septimam chordam; cecidit bestia rapacitatis. « Non falsam testimonium dices: » tangis octavam chordam; cecidit bestia falsitatis. « Non » concupisces uxorem proximi tui: » tangis nonam chordam; cecidit bestia adulterinæ cogitationis. Aliud est enim non facere aliquid tale præter uxorem, aliud non appetere alienam uxorem. Ideo duo præcepta sunt, « Non » mœchaberis, » et, « Non concupisces uxorem proximi » tui. Non concupisces rem proximi tui: » tangis decimam chordam; cecidit bestia cupiditatis. Ita cadentibus omnibus bestiis, securus et innocens in Dei dilectione et humana societate versaris. Tangens chordas decem, quot bestias occidis²? Nam multa capita sunt sub istis capitibus. In singulis chordis non singulas bestias, sed greges interficis bestiarum. Sic ergo canticum novum cum amore, non cum timore cantabis.

XIV. Noli dicere tibi, quando forte luxurianter aliquid vis agere, Uxorem non habeo, facio quod volo; non enim post uxorem meam pecco. Jam nosti pretium tuum, jam nosti quo accedis, quid manduces, quid bibas; imo quem manduces, quem bibas. Abstine te a fornicationibus. Ne forte mihi dicas, Ad fornicem vado, ad meretricem pergo, ad prostitutam eo; nec illud præceptum violo, quo dictum est, « Non mœchaberis³; » quia uxorem nondum habeo, nec post illam aliquid facio: nec illud præ-

¹ Cod. Cass. II, fol. 122: « Multa bestia subrepat in humanitate. Humana enim societas ex eo conficitur, ut unusquisque ea quæ sua, quæ justa possidet securus possideat. Tangis, etc. » — ² Cod. Cass. II, fol. 122: « Et capita diximus. Nam multa, etc. » — ³ Exod. XX, 14.

ceptum violo, ubi dictum est: « Non concupisces uxorem » proximi tui¹. » Qui ad publicam vado, in quod præceptum incurro? Non invenimus chordam, quam tangamus? non invenimus chordam? Quo nervo ligemus fugitivum istum²? Non fugiat, habet unde ligetur: sed amet, et non erit ligamentum, sed ornamentum. Non enim ligamentum, sed ornamentum in ipsis decem chordis invenimus. Decem enim præcepta ad duo illa referuntur, sicuti audivimus, ut diligamus Deum et proximum: et duo illa ad unum illud. Unum est autem, Quod tibi fieri non vis, alii ne feceris. Ibi continentur decem, ibi continentur duo.

XV. Sed dicis, Furtum si faciam, id facio quod pati nolo: si occidam, id facio quod ab altero pati nolo: si parentibus meis honorem non deferam, quando volo ut deferatur mihi a filiis meis, id facio quod pati nolo: si sim mœchus et aliquid tale moliar, id facio quod pati nolo; nam si quis interrogetur, dicit, Nolo ut uxor mea tale aliquid faciat: si concupisco uxorem proximi mei, nolo quisquam concupiscat meam; id facio quod pati nolo: si concupisco rem proximi mei, nolo ut auferatur mea; id facio quod pati nolo: cum vero ad meretricem eo, cui facio quod pati nolo? Quod gravius est, ipsi Deo. Intelligat Sanctitas Vestra. Etenim, Quod fieri tibi non vis, alii ne feceris, ad duo præcepta pertinet. Quomodo pertinet ad duo præcepta? Si homini non feceris quod pati non vis ab homine, ad proximi præceptum pertinet, ad dilectionem proximi, ad septem chordas: si autem quod non vis pati ab homine, ipsi Deo vis facere, quid est hoc? non facis alteri quod pati non vis? Carior tibi factus est

¹ Exod. XX, 17. — ² Cod. Cass. II, fol. 122: « Quo cervum istum ligemus? — ³ Tob. IV, 16.

homo quam Deus? Ergo quomodo, inquit, facio ipsi Deo¹? Corruptis te ipsum. Et unde injuriam facio Deo, quia corrumpo me ipsum? Unde facit tibi injuriam, qui voluerit forte lapidare tuam tabulam pictam, in qua tabula imago tua est in domo tua inaniter posita ad vanum honorem tuum, nec sentiens, nec loquens, nec videns? Si quis illam lapidet, nonne in te id contumelia est? Cum vero imaginem Dei, quod es tu, corrumpis in te per fornicationes et per diffluentias libidinis², attendis quia ad nullius uxorem accessisti, attendis quia post uxorem tuam nihil fecisti, quia uxorem non habes; et non attendis per libidines et illicitas fornicationes cujus imaginem violasti? Postremo Deus qui scit quid tibi utile sit, qui vere sic suos servos gubernat ad utilitatem illorum, non ad suam; non enim indiget servis quasi ad adjutorium, sed tu indiges Domini auxilio: ipse ergo Dominus qui scit quid tibi sit utile, uxorem concessit, nihil amplius. Hoc jussit, hoc præcepit, ne per illicitas voluptates corruat templum ejus, quod esse cœpisti. Numquid hoc ego dico? Apostolum audite: « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis³? » Hoc dicit Christianis, hoc dicit fidelibus: « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? » Si quis templum Dei corruerit, corrumper illum Deus? Videtis quomodo minatur? Non vis corrumpi domum tuam, quare corrumpis domum Dei? Certe facis alicui quod pati non vis. Non est ergo qua evadatur: tenetur ille, qui se teneri non putabat. Omnia enim peccata hominum, aut ad corruptelam pertinent flagitiorum, aut ad facinora nocendi. Quia Deo nocere non potes in

¹ Cod. Cass. II, fol. 122: « Ergo quomodo facio, inquit, Deo injuriam? Quia corrumpis te ipsum. » — ² Cod. Cass. II, fol. 122: « Cui fit injuria, nisi Deo? Attendis, etc. » — ³ I Cor. III, 16.

facinoribus, in flagitiis eum offendis, in corruptelis eum offendis, in te illi facis injuriam. Facis enim injuriam gratiæ ipsius, domui ipsius.

XVI. Servum si haberes, velles ut serviret tibi servus tuus: servi tu meliori Domino Deo tuo. Servum tuum non tu fecisti, et te et servum tuum ille fecit: vis ut tibi serviat cum quo factus es, et non vis servire ei a quo factus es? Ergo cum vis ut serviat tibi servus tuus homo, et tu non vis servire Domino Deo tuo, facis Deo quod tu pati non vis. Ergo illud unum præceptum continet duo, illa duo continent decem, illa decem continent omnia. Cantate ergo in psalterio decem chordarum canticum novum. Ut autem cantetis canticum novum, estote homines novi. Diligite justitiam: habet pulchritudinem suam. Ideo non vultis illam videre, quia aliud amatis. Nam si aliud non amaretis, eam utique videretis. Quare illam videtis, quando illam exigitis? Quare laudas fidem, quando illam exigis de servo tuo? Quam pulchra res fides? Sed tunc pulchra est, quando de servo exigitur; tunc videtur, quando ab altero expetitur: quando de te exigitur, non videtur. Aurum vides, fidem non vides. Sicut lucet aurum ad oculos corporis, sic lucet fides ad oculos cordis. Aperis ad illam oculos cordis, quando vis ut exhibeat illam tibi servus tuus. Si tibi illam exhibuerit, laudas servum, et prædicas eum, et dicis, Præclarum servum habeo, magnum servum habeo, fidelem servum habeo. Quod laudas in servo, non exhibes Domino: et eo sceleratius, quia vis ut meliorem habeas tu servum, quam te Deus¹. Jubet Deus servo tuo, ut bonus sit erga te. Quomodo jubet uxori tuæ, ut et si tu

¹ Cod. Cass. II, fol. 124: « Meliorem si vis habere servum quam Deus habeat te, dignior est Deus, qui habeat servum bonum quam tu. Te bonum servum non exhibes Deo, et exigis a servo tuo, ut bonus sit circa te, qui non vis bonus esse circa Deum, Ecce jubet Deus, etc. »

mœchaberis, non mœchetur: sic jubet servo tuo, ut et si tu non servis Domino tuo, serviat tibi. Sed hoc totum vide ut ad admonitionem tuam valeat, non ad perniciem tuam. Etenim servus ille quod tibi servit indigno digne, id est, quod indigno tibi bene servit, et fideliter servit, et pure te diligit, Deo debet, non tibi. Justum est ergo, ut et tu attendas quia sub Domino es, ad quem et ille attendit, ut serviat tibi. Imple ergo quod dictum est: « Quod » tibi non vis fieri, alii ne feceris¹. » Sed ipsum alii cum dicis, utrumque attende, et proximum et Deum. Canta in psalterio decem chordarum, canta canticum novum: concorda cum sermone Dei, cum est tecum in via. Concorda cum adversario tuo cito, ne cum discordia venias ante judicem. Si facis quod audis, concordasti cum eo: si autem non facit, rixaris cum eo, et nondum composuisti quousque facias.

XVII. Ut autem concordetis, abstinete vos a detestabilibus corruptelis et a detestabilibus inquisitionibus, a mathematicis, ab haruspicibus, a sortilegis, ab auguribus, a sacrilegiis; abstinete vos, quantum potestis, a nugatoriis spectaculis. Si quæ delectationes sæculi subrepunt in animam; exercete vos in misericordia, exercete vos in eleemosynis, in jejuniis, in orationibus. His enim purgantur quotidiana peccata, quæ non possunt nisi subrepere in animam propter fragilitatem humanam. Noli illa contemnere, quia minora sunt; sed time, quia plura sunt. Attendite fratres mei. Minuta sunt, non sunt magna. Non est bestia quasi leo, ut uno morsu guttur frangat: sed et plerumque bestię minutæ multæ necant. Si projiciatur quisquam in locum pulicibus plenum, numquid non moritur ibi? Non sunt quidem majores: sed infirma est natura humana,

¹ Tob. iv, 16.

quæ etiam minutissimis bestiis interimi potest. Sic et modica peccata: attenditis quia modica sunt; cavete, quia plura sunt. Quam minutissima sunt grana arenæ: si arenæ amplius in navem mittatur, mergit illam ut pereat. Quam minutæ sunt guttæ pluvię: nonne flumina implent, et domos dejiciunt? Ergo ista nolite contemnere. Sed dicaturi estis, Et quis potest sine istis? Ne hoc diceres, (quia vere nemo potest,) Deus misericors videns nostram fragilitatem, posuit contra remedia. Quæ sunt remedia? Eleemosynarum, jejuniorum, orationum: ipsa sunt tria. Ut autem verum dicas in oratione, perfectæ implendæ sunt eleemosynæ. Quæ sunt perfectæ eleemosynæ? Ut ex quo tibi abundat, des ei qui non habet; et cum te lædit aliquis, ignoscas illi.

XVIII. Sed ne putetis, fratres, quia facienda sunt quotidie adulteria, et eleemosynis quotidianis mundanda sunt. Ad illa majora scelera non sufficiunt quotidianæ eleemosynæ, ut ea mudent. Aliud est ubi mutes vitam, aliud est ubi tolles vitam. Illa mutanda est: si mœchus eras, noli esse mœchus: si fornicator eras, noli fornicari: si homicida, noli esse homicida: si ibas ad mathematicum et ad cæteras pestes sacrilegas, jam desine¹. Arbitraris hæc, nisi fieri desinant, quotidianis eleemosynis posse mundari? Illa dico quotidiana peccata, quæ aut per linguam facile committuntur, ut est verbum durum, aut cum labitur aliquis in risum immoderatum, aut in hujusmodi nugas quotidianas. In ipsis concessis peccata sunt. Cum ipsa uxore si exceditur concumbendi modus procreandis liberis debitus, jam peccatum est. Ad hoc etenim ducitur uxor: nam id etiam tabulæ indicant, ubi scribitur, Liberorum pro-

¹ Cod. Cass. II, fol. 124: « Si ibas ad augures, noli pergere, maxime cum peccatum hoc gravius sit, et sit bestia quæ guttur frangat. An arbitraris, etc. »

creandorum causa. Quando tu uti uxore amplius quam necessitas procreandorum liberorum cogit, volueris, jam peccatum est: et ipsa talia peccata quotidianæ eleemosynæ mundant. In ipsis alimentis, quæ utique concessa sunt, si forte excedis modum, et amplius accipis quam necesse est, peccas. Quotidiana sunt ista quæ dico: sed tamen peccata sunt; et non sunt levia, quia plura. Quia vero quotidiana et plurima, timenda est ruina multitudinis, etsi non magnitudinis. Talia peccata dicimus, fratres, quotidianis eleemosynis posse mundari. Sed facite eleemosynas, et nolite cessare. Attendite vitam vestram quotidianam ipsis peccatis scaturientem, minutis ipsis dico.

XIX. Et cum facis eleemosynam, non superbe facias, nec sic ores quemadmodum ille Pharisæus¹. Sed tamen quid ibi dixit? «Jejuno bis in sabbato, decimas do omnium quaecumque possideo².» Et nondum fusus erat sanguis Domini. Tantum pro nobis pretium accepimus, et saltem nec tantum erogamus, quantum Pharisæus. Et habes alio loco aperte dicentem Dominum: «Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum³.» Ergo illi dant decimas; tu si centesimam dederis, aliquid magnum te fecisse gloriaris. Attendis enim quid alius non faciat, non quid te jubeat Deus facere. Metiris te de comparatione pejoris, non de jussione melioris. Non quia ille nihil facit, ideo tu magnum aliquid facis⁴; sed quia gau-

¹ Cod. Cass. II, fol. 124: «Nec sic descendas de templo, non justificatus. Sed tamen, etc.» — ² Luc. XVIII, 12. — Cod. Cass. II, fol. 124: «Et nondum erat redemptus, et quid dico, nondum erat redemptus? nondum erat fusus, etc.» — ³ Matth. V, 20. — ⁴ Cod. Cass. II, fol. 124: «Et tu aliquid facis, sed quia illo nihil faciente, magnum aliquid te fecisse arbitraris, et quia sic gaudetur, etc.»

detur ad quædam minima opera vestra, (quia tanta est sterilitas vestra, ut ad modica gaudeatur:) quasi securi vobis blandimini de minimis granis eleemosynarum, et acervos obliviscimini peccatorum. Protulisti forte nescio quid parvum, quod alius aut non habuit, aut non protulit cum haberet. Noli attendere post te quis non faciat, sed quid te jubeat Deus facere. Postremo, quare in istis affectionibus sæcularibus non vobis sufficiunt quos præcessistis, sed vultis esse divites, æquales ditioribus vobis? Non attenditis quantos pauperiores transcenditis: vincere vultis ditiores. Sed in eleemosynis habetur modus. Hic dicitur, Jam usquequo facio? et illic non dicitur, Quantis divitibus ditior sum? Non attenduntur egestates innumerabilium mendicorum, non respiciuntur posteriores multitudines pauperum: sed paucitas præcedentium divitum ante oculos ponitur. Cur in opere bono non attenditur Zachæus, qui dimidium rerum suarum dedit pauperibus¹? Sed optare cogimur, ut attendatur saltem ille Pharisæus, qui omnium quæ possidebat decimas dabat.

XX. Noli parcere thesauris caducis, thesauris vanis. Noli sub imagine pietatis augere pecuniam. Filiis meis servo: magna excusatio, Filiis meis servo. Videamus: servat tibi pater tuus, servas tu filiis tuis, filii tui filiis suis, et sic per omnes, et nullus facturus est præcepta Dei. Quare non illi potius impendis omnia, qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit, ipse te pascit ex his quæ fecit, ipse pascit et filios tuos. Neque enim melius committis filios tuos patri-
monio tuo, quam Creatori tuo. Et mentiuntur quidem homines. Mala est avaritia: palliare se volunt nomine pietatis, et dealbare, ut quasi propter filios videantur servare homines, quod propter avaritiam servant. Nam ut

¹ Luc. XIX, 8.

noveritis quia sic plerumque contingit, dicitur de quoquam, Quare non facit eleemosynam? Quia servat filiis suis¹. Contingit ut amittat unum: si propter filios servabat, mittat post illum partem suam. Quare illam tenet in sacco, et illum relinquit ab animo? Redde illi quod suum est, redde quod illi servabas. Mortuus est, inquit. Sed præcessit ad Deum, pars ipsius pauperibus debetur²; illi debetur, ad quem perrexit; Christo debetur, ad ipsum enim perrexit: et ipse dixit: « Qui uni ex minimis istis fecit, mihi fecit, et » qui uni ex minimis istis non fecit, mihi non fecit³. » Sed quid dicis? Servo fratribus ipsius. Si viveret ille, non erat cum suis fratribus divisurus? O fides mortua! Mortuus est enim filius tuus? Quidquid dicas, mortuo debes quod vivo servabas. Mortuus est filius meus, sed tamen partem filii mei servo fratribus ipsius. Sic credis quia mortuus est? Si pro illo Christus mortuus non est, mortuus est ipse: si autem est in te fides, vivit filius tuus. Vivit prorsus; non decessit, sed præcessit. Qua fronte venturus es ad filium tuum qui præcessit, cui præcedenti non mittis partem suam in cœlum? Annon potest mitti in cœlum? Potest prorsus⁴. Audi ipsum Dominum dicentem: « Thesaurizate vobis thesauros in cœlo⁵. » Si ergo ille thesaurus melius custoditur in cœlo, numquid tunc non mittendus est filio, quando si missus fuerit, non peribit? Tenebitur hic ubi potest perire, non mittitur illuc ubi Christus est custos? Certe ea quæ hic tenes, et non vis mittere post filium tuum, quibus commendas? Actoribus tuis commendas illius partem qui præcessit, et

¹ Cod. Cass. II, fol. 124: « Propterea non facit eleemosynam. Contigit ut efferret unum ex his quos habebat, ut fit quotidie. Mortuus est ergo, ut diximus, unus, ut amittat, etc. » — ² Cod. Cass. II, fol. 125: « Quia ille ad Christum ivit. » — ³ Matth. xxv, 40 et 45. — ⁴ Cod. Cass. II, fol. 125: « Potest prorsus. Audi quia quod das in cœlum mittis. » — ⁵ Matth. vi, 20.

Christo non commendas ad quem præcessit¹? An idoneus est tibi procurator tuus, minus idoneus Christus?

XXI. Videtis, Fratres, quia mendacium est quod dicunt homines, Filiis meis servo. Mendacium est, fratres mei, mendacium est: avari sunt homines. Vel sic certe cogantur confiteri quod nolunt, cum erubescunt tacere quod sunt: fundant, vomant in confessione quod portant. Pectus premitur crapula iniquitatis; evomat eam confessio: sed non canino more redeatur ad vomitum. Estote Christiani. Valde parum est vocari Christianos. Quanta donatis histrionibus? quanta donatis venatoribus? quanta turpibus personis? Donatis eis qui vos occidunt. Per ipsas enim exhibitiones voluptatum interficiunt animas vestras: et insanitis quis plus donet. Si insaniretis quis plus servet, non essetis ferendi. Quis plus servet insanire, avaritiæ est: quis plus donet insanire, profusionis est. Nec avarum te Deus, nec profusum vult. Collocare te vult quæ habes, non projicere. Certatis quis vincat in pejus, non datis operam quis sit melior: atque utinam non daretis quis sit pejor. Et dicitis, Christiani sumus. Ad favorem populi projicitis res vestras, contra jussa Christi tenetis res vestras. Ecce non jubet Christus, rogat Christus, eget Christus. Esurivi, dicit Christus, et non dedistis mihi manducare². Egere voluit propter te, ut haberes ubi seminares terrena, quæ dedit, et meteres vitam æternam. Nolite pigri esse et male securi. Mores emendate, peccata redimite. Et cum hæc feceritis, Deo gratias agite, a quo accepistis bene vivere. Et sic ei gratias agite, ut non insultetis his qui nondum bene vivunt; sed eos ipsos moribus vestris hortemini. Hæc faciendo, habetis perfectam, quantum in hac vita potest, justitiam. Conversantes in

¹ Cod. Cass. II, fol. 125: « Partem illius Christo commenda. An idoneus, etc. » — ² Matth. xxv, 42.